FONDUL DE ARHIVĂ PERSONAL AL MEMBRULUI CORESPONDENT GHEORGHE CEALÎI (1916–1996)

PERSONAL ARCHIVE OF THE CORRESPONDING MEMBER GHEORGHE CEALÎI (1916–1996)

CZU: 930.253:001:620.9-051(478) **https://doi.org/10.59295/spd2025u.09**

Lidia PRISAC
ORCID: 0000-0002-3406-3670
E-mail: lidiaprisac@yahoo.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Ion Valer XENOFONTOV
ORCID ID: 0000-0002-5993-1235
E-mail: ion.xenofontov@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Iulian SALAGOR
ORCID: 0009-0005-4601-6950
E-mail: salagur@yahoo.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *The study is an information material for the scientific community on the structure and contents of the personal archive of the corresponding member Gheorghe Cealîi (1916–1996), the head and founder of the Cybernetic Energetics Section, on the basis of which later Academician Vitali Postolati created the Institute of Energetics of the Academy of Sciences of Moldova. He was one of the authors of the work on the development of the high-speed ion excitation system with static converters for high-power hydro generators and synchronous compensators. He developed a new scientific direction in the republic – the theory of adjustable frequency converters. As a result of scientific and technical processing, the personal archive fund of the scientist Gheorghe Cealîi has a single inventory, which includes 82 storage units. The document deadlines include the time frame 1940–1994. The inventory consists of seven sections: I. Scientific papers, II. Opinions and reviews, III. Materials for scientific papers, IV. Methodological notes on the scholar's work, V. Biographical materials, VI. Correspondence, VII. Materials of other authors.*

Keywords: *Gheorghe Cealîi, electricity, history of science, archives, scientific biography, Academy of Sciences of the Moldovan SSR, Moldovan SSR.*

INTRODUCERE

Fondul de arhivă personal al membrului corespondent Gheorghe Cealîi (1916–1996) a intrat în Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Ştiinţe a Moldovei în anul 1998 de la Institutul de Energetică al forului ştiinţific suprem din Republica Moldova. Materialul

documentar a fost acceptat de către cercetătorul științific I.G. Moroșanu. Studiul reprezintă un material de informare a comunității științifice privind structura și conținutul fondului de arhivă personal al membrului corespondent Gheorghe Cealîi și poate fi util cercetătorilor științifici interesați de domeniul energetic și de istorie a științei. Fondul include rapoarte, dări de seamă, articole decupate din presa timpului în care este menționat atât necesitatea dezvoltării sectorului energetic, cât și identificarea unor modalități mai eficiente de economisire a surselor energetice, identificarea unor soluții de asigurare a republicii cu combustibil și energie, o analiză a avantajelor și dezavantajelor energiei atomice și hidroenergetice. Pentru cercetătorii interesați de istoria științei pot fi găsite documente și materiale despre activitatea profesională a savantului, date biografice, unele repere privind realizările științifice. De o importanță deosebită sunt brevetele de invenție colective ale savantului (22 la număr) care relevă realizările științifice și diverse documente privind sistemul energetic din RSS Moldovenească.

REPERE BIOGRAFICE

Inginerul Gheorghe Cealîi a fost un savant consacrat în domeniul științific al sistemelor și echipamentelor energetice din RSS Moldoveneşti /Republica Moldova [1, p.135]. S-a născut la 29 august 1916 la Harkov (Ucraina) într-o familie de funcționari. A studiat la școala profesională (1930–1932), apoi a lucrat în calitate de lăcătuș la depozitul „Octombrie", orașul Harkov (1932–1933). A absolvit Institutul de Electrotehnică din Harkov (1940). După absolvirea institutului, a lucrat ca inginer în grupul de automatizare a sistemelor energetice de la Uzina Electromecanică Harkov. Din 1941, a fost mobilizat, urmând cursurile de perfecționare pentru comandanții de rezervă ai Armatei Roșii din or. Moghilău (Могилёв), ulterior a activat în calitate de cadru didactic la Școala Militară și Radiotelefonică din or. Kuibâșev (1941–1943). În 1943, a devenit ofițer de rezervă al Direcției Principale de Comunicații a Armatei Roșii, iar din 1944 a fost numit în calitate de șef al Laboratorului de inginerie electrică al Școlii Militare Superioare de Apărare Aeriană a Armatei Roșii din or. Moscova. Din 1946 până în 1958, a activat în calitate de inginer superior, șef de sector și șef de laborator în Biroul central de Proiectare „Elektroprivod" din Moscova. Aici, în 1957, a susținut teza de doctor în științe tehnice cu tema *Excitația ionică a generatoarelor sincrone de putere care funcționează prin linii electrice lungi.* Pentru participarea la elaborarea sistemului automatizat rapid de excitație a generatoarelor de putere i s-a conferit titlul de laureat al Premiului de Stat al URSS [2, ff.5-6, 69-70; 3, ff.1-2; 4, p.3].

În 1958 a fost invitat să activeze la Filiala Moldovenească a AȘ a URSS. Nu este cunoscută cui i-ar fi aparținut inițiativa de chemare a savantului în cadrul Filialei Moldovenești a Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti. Tot aici subliniem faptul că nu a fost identificată nicio sursă privind afilierea sa politică. A fost conducătorul și întemeietorul Secției de Energetică Cibernetică, în baza căreia mai târziu a fost creat Institutul de Energetică al AȘ a RSS Moldoveneşti. În 1961, odată cu crearea Academiei de Științe a RSSM și desemnarea primilor membri titulari și corespondenți, la alegeri,

în calitate de membru corespondent a fost numit inginerul G.V. Cealîi [5,c.48-54]. Între 1958 și 1963 a fost șef al Secției de Energetică Cibernetică, director adjunct al Institutului de Energetică al Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti (1963–1981), exercitând, concomitent, funcția de secretar științific interimar al Prezidiului Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti (1971–1974). În perioada 1981–1996 a fost șef de laborator, cercetător științific superior și cercetător științific coordonator la Institutul de Energetică al Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti (din 1991, Academia de Ştiinţe a Moldovei) [6, pp.173-174].

REPERE ISTORICE PRIVIND SISTEMUL ENERGETIC DIN MOLDOVA

Prima stație electrică din Basarabia a fost instalată la sfârșitul sec. al XIX-lea în sediul Clubului Nobilimii (amplasat în spațiul unde astăzi se află Cineplexul Loteanu, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 103). Iluminatul cu electricitate de care beneficiau pe atunci localitățile din Basarabia se baza pe principiul concesionării serviciului respectiv de la diferiți furnizori ruși. Uzina Electrică din Chișinău a fost construită în 1909 [7, pp.131-139]. În aprilie 1936 a fost pusă în funcțiune prima LEA 35 kV Tiraspol-Caragaş cu lungimea de 12 km, datorită căreia CET a uzinei de conserve din Tiraspol aproviziona cu energie electrică sistemul de irigare şi fermele colective și de stat din Caragaş [8]. În 1940, sectorul energetic era asigurat de câteva centrale electrice de tensiune mică care activau în Chișinău, Bender, Râbnița ş.a. Capacitatea totală a acestora era de doar câteva sute de kilowați [9, f.102].

La sfârșitul anilor 1940, în RSS Moldovenească a început construcția centralelor electrice, în special a hidrocentralelor. Între 1951 şi 1955 a fost construită Centrala hidroelectrică de la Dubăsari (CHE), o centrală electrică situată în cursul mijlociu al fluviului Nistru, lângă orașul Dubăsari, a cărei capacitate urma să ajungă la 2 mil. kW [9, f.113].

În noiembrie 1951 a fost construită și Linia electrică aeriană (LEA) de 35 kV Chișinău–Dubăsari cu o lungime de 41,8 km, care făcea legătura cu Centrala Electrică cu Termoficare (CET) Chișinău și, totodată, permitea aprovizionarea cu energie electrică a șantierului de construcție pentru un nou obiect energetic – CHE Dubăsari. În martie 1955, odată cu punerea în funcțiune a stației electrice 110/35/6 kV la CET Chișinău, LEA Dubăsari – Chișinău a fost trecută la tensiunea de 110 kV. Treptat, sectorul energetic a cuprins toate localităţile republicii [8; 10, п.6].

REALIZĂRI ȘTIINȚIFICE

Cercetările științifice realizate în domeniul energiei în RSS Moldovenească au început în 1955 în cadrul Secției de Energetică și Electrificare a Agriculturii din cadrul Filialei Moldovenești a Academiei de Ştiinţe a URSS (în 1956, Secția a fost redenumită în Secția de Energetică), condusă de N.N. Romanenco în anii 1956–1958, iar din 1958 de G.V. Cealîi [11, p.127]. Împreună cu colaboratorii și discipolii G.V. Cealîi a lucrat

la identificarea și soluționarea unor problemele ale industriei energiei electrice, cercetări care au derulat la Institutul de Energetică. Au fost propuse și dezvoltate o serie de instalații originale, implementate în economia națională, fiind dezvoltate sisteme tehnice de sincronizare, regulatoare a frecvenței de putere activă și de excitație automată a generatoarelor asincrone; a realizat cercetări privind creșterea frecvenței curentului alternativ industrial, optimizarea structurii și regimului sistemelor energetice, optimizarea convertoarelor de frecvență statice cu tiristoare și crearea liniilor electrice de curent alternativ de înaltă tensiune. A fost unul dintre autorii lucrării privind elaborarea sistemului de excitație ionică de mare viteză cu convertoare statice pentru hidrogeneratoarele de mare putere și compensatoarele sincrone. A dezvoltat o nouă direcție științifică în Moldova sovietică: teoria convertoarelor reglabile de frecvență [6, pp.173-174; 12, pp.14-15].

Savantul Gh. Cealîi a fost autor și coautor a mai mult de 120 de lucrări științifice, inclusiv trei monografii: *Энергетика: вчера, сегодня, завтра* (1977); *Энергетика и экология* (1991), *Частота промышленного переменного тока и проблемы ее оптимизации* (1992).

Este deținător al 22 de brevete de invenții: 1) *Автоматический синхронизатор*, 1950; 2) *Временное релейное устройство* (соавт. В.В. Гиршберг, Г.С. Арсон), 1950; 3) *Устройство для связи автоматического регулятора возбуждения с системой сеточного управления электрическими вентилями системы ионного возбуждения синхронного генератора*, 1956; 4) *Ионный возбудитель мощной синхронной машины* (соавт. Е.М. Глух, Е.Л. Эттингер), 1956; 5) *Устройство для самовозбуждения синхронных машин* (соавт. Я.Н. Штрафун, Е.Л. Еттингер, 1958, 6) *Способ гашения поля синхронной машины с ионным возбудителем* (соавт. Е.Л. Эттингер, Е.М. Глух и др.), 1958; 7) *Устройство для гашения поля электрической машины с ионным возбуждением* (соавт. Е.Л. Эттингер, Ю.А. Шмаин, Е.М. Глух), 1961; 8) *Прибор для измерения толщины гальванических покрытий ферромагнитных материалов* (соавт. Ю.Н. Петров, А.Н. Ягубц), 1966; 9) *Способ передачи электроэнергии* (соавт. В.А. Веников, В.М. Постолатий), 1968; 10) *Устройство для управления вентильным непосредственным умножителем частоты* (соавт. И.П. Архиреев, Э.И. Заика, О.А. Маевский), 1968; 11) *Вентильный непосредственный утроитель частоты трехфазным выходом* (соавт. И.П. Архиреев, О.А. Маевский), 1970; 12) *Способ стабилизации выходного напряжения преобразователя частоты* (соавт. В.В. Ермуратский, Е.И. Ольховский и др.), 1973; 13) *Способ стабилизации выходного напряжение тиристорного преобразователя частоты* (соавт. А.Ю. Штейнберг, Е.И. Ольховский и др.), 1975; 14) *Электропередача переменного тока* (соавт. В.М. Постолатий, В.А. Веников и др.), 1977; 15) *Автономный инвертор* (соавт. А.Ю. Штейнберг, В.Г. Погрибинскй), 1978; 16) *Система капельного орошения* (соавт. И.Д. Маслов, Е.А. Маранец и др.), 1981; 17) *Частотно-регулируемый электропривод* (соавт. Е.А. Маранец), 1981; 18) *Система капельного орошения* (соавт. Е.А. Маранец, Ю.А. Дмитренко), 1982; 19) *Устройства для регулирования*

давления насоса (соавт. Е.А. Маранец, Ю.А. Дмитренко и др.), 1982; 20) *Частотно-регулируемый электропривод* (соавт. В.И. Уткин, Д.Б. Изосимов, Е.А. Маранец), 1983; 21) *Устройства для управления автономным инвертором напряжения* (соавт. Ю.А. Дмитренко, В.И. Олещук), 1983; 22) *Устройство для объединения двух энергосистем* (соавт. М.В. Агунов, Ф.Д. Гольденберг и др.), 1990 [3, ff. 1-22]. O mare parte din brevetele de invenție sunt colective, obținute cu scopul de a promova tinerii cercetători în dezvoltarea științei din RSS Moldovenească. Din aceste 22 de brevete de invenție primele opt au fost obținute în orașul Moscova, iar celelalte în calitate de director al Institutului de Energetică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei [14].

Întreaga activitate ştiinţifică Gh. Cealîi a consacrat-o cercetărilor în domeniul energeticii și pregătirii cadrelor de înaltă calificare în republică. Pentru merite deosebite în dezvoltarea științei și energeticii în republică i s-a conferit titlul de „Om emerit” în știință și tehnică și de laureat al Premiului de Stat al URSS (1968). A pregătit nouă doctori în științe, printre care N. Romanenco și V. Postolati.

STRUCTURA ŞI CONŢINUTUL FONDULUI

Fondul de arhivă personal al membrului corespondent Gheorghe Cealîi are un singur inventar, care include 82 de unități de păstrare, fiind structurat în şapte secțiuni:

I. Lucrări științifice, certificatele cu drept de autor și brevetele de invenție ale savantului, manuscrise ale lucrărilor științifice în calitate de autor, coautor și coordonator științific, prelegeri, rapoarte și discursuri la radio și televiziune.

II. Avize și recenzii, conține avize și recenzii ale lucrărilor sale științifice și ale altor oameni de știință.

III. Materiale pentru lucrări științifice, include materiale de la simpozioane, colecții tematice, caiete de lucru, notițe și ilustrații pentru lucrări științifice.

IV. Repere metodologice privind activitatea savantului, conține programe de curs privind automatizarea proceselor de producție și pregătirea avansată a personalului, rapoarte științifice și tehnice, manifestări științifice și tehnice etc.; protocoale și regulamente ale evenimentelor științifice, rapoarte despre activitatea Universității Tehnice, rapoarte de la un seminar filosofic, raport stenografic al Consiliului Științific al Academiei de Științe a URSS privind problemele teoretice și electrofizice în sectorul energetic etc.

V. Materiale biografice, conține documente transmise Comitetului pentru Premiile de Stat în domeniul științei și tehnicii din cadrul Sovietului de Miniștri al URSS, invitații și programe la evenimente științifice, fișe personale pentru evidența personalului, caracteristici, copii ale diplomelor, felicitări, fotografii personale cât și a altor colegi din sectorul energetic etc.

VI. Corespondența, conține scrisori adresate lui G.V. Cealîi, scrisori de la alte persoane referitoare la activitățile sale.

VII. Materialele altor autori, conține studii despre curentul alternativ, traduceri

ale lucrărilor oamenilor de știință străini, rapoarte de activitate ale unor centre științifice ale URSS, proiecte tehnice, mesaje și rezumate ale rapoartelor participanților la evenimente științifice din întreaga Uniune, rezumate ale tezelor de doctor și doctor habilitat, alte materiale.

I. LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

a) autor

1. Авторские свидетельства 1950–1990, 22 шт.
2. Рукописи научных статей для периодической печати. Автограф, 1959–1979, 17 статей 233 с.
3. Научные статьи Г.В. Чалого опубликованные в периодической печати. Вырезки из газет, 1970–1980, 5 выпусков.
4. Рукописи лекций *В.И. Ленин и электрификация* и *Атомная энергетика,* 1975, 1982, 2 лекции, 93 с.
5. Рукописи научных статей для периодической печати. Автограф, 1980–1989, 15 статей, 251 с.
6. Рукописи научных статей для периодической печати. Автограф, 1990, 2 статей, 139 с.

b) coautor

7. Технический отчет испытания опытной установки системы ионного возбуждения на ГЭС-14. Вариант I-независимое возбуждение. В соавторстве, 1955, 170 с.
8. Технический отчет испытания опытной установки системы ионного возбуждения на ГЭС №14 Мосэнерго. В соавторстве, 1955, 155 с.
9. Технический проект системы ионного возбуждения гидрогенераторов Сталинградской ГЭС. В соавторстве, 1956, 71 с.
10. Отчет по испытаниям системы ионного самовозбуждения в режимах двухфазного, однофазного и трехфазного коротких замыканий в линии. В соавторстве, 1956, 24 с.
11. Техническое описание *Автоматический оператор для Куйбышевской ГЭС*. В соавторстве, 1957, 66 с.
12. Технический проект ионного возбудителя турбогенератора типа ТГВ-200 системы ХЭТЗ «а». В соавторстве, 1957, 60 с.
13. Технический проект системы ионного возбуждения гидрогенераторов Братской ГЭС. В соавторстве, 1957, 82 с.
14. Технический отчет на тему: *Испытания системы ионного возбуждения гидрогенератора №14 Куйбышевской ГЭС.* В соавторстве, 1957, 78 с.
15. Проектное задание на ионный возбудитель и синхронному компенсатору 75 тыс. кВА (для подстанции Мосэнерго и Златоустовской подстанции Челябэнерго). В соавторстве, 1957, 14 с.

16. Отчет Харьковского политехнического института по теме: *Разработка принципиальных схем и теории вентильных умножителей частоты с огибающей кривой. Выполнено по договору с Отделом Кибернетики АН МССР*, 1965, 40 с.

17. Опытный участок по проверке разработанных и исследованию новых элементов электрификации и электроснабжения сельского хозяйства. (Разработка обоснования по созданию участка проводилась при участии сотрудников Отдела энергетической кибернетики АН МССР), 1967, 40 с.

18. Применение повышенной частоты в народном хозяйстве. Альбом под грифом Отдела энергетической кибернетики АН МССР, 1971, 31 с.

19. Альбом об эффективности применения повышенной частоты в народном хозяйстве. Составители: Отдел энергетической кибернетики АН МССР и др. научные центры СССР, 22 с.

c) coordonator ştiinţific

20. Координационные планы, докладные записки, справки, обобщённые сводки и отчеты о выполнении планов, 1965–1981, 152 с.

21. Отчет Харьковского политехнического института по теме: *Разработка вентильных умножителей частоты с огибающей кривой* (Консультант по теме Чалый Г.В.), 1969, 97 с.

22. Научная работа И.Б. Креписа «*Солнце людям»* под редакцией и с предисловием Г.В. Чалого, 1985, 212 с.

d) rapoarte, prelegeri şi discursuri

23. Тексты выступлении по радио и телевидению, 1959–1980, II выступ., 77 с.

24. Доклады и выступления на республиканских совещаниях, на Президиуме и Бюро отделения АН МССР и др., 1961–1984, 9 докл., 131 с.

25. Доклады и выступления на партийных и общих собраниях Отдела энергетической кибернетики АН МССР, 1961–1989, 9 докл., 97 с.

26. Доклады и лекции с материалами для служебного пользования, 1969–1983, II докл., 349 с.

27. Доклады на годичных собраниях АН МССР, 1970–1974, 5 докл., 267 с.

II. AVIZE ŞI RECENZII

28. Отзывы и рецензии на научные труды Г.В. Чалого, 1970–1991, 29 шт., 109 л.

III. MATERIALE PENTRU LUCRĂRI ŞTIINŢIFICE

29. Диссертация О.Д. Гольдберга на соискание ученой степени доктора технических наук на тему *Теоретическая и экспериментальная разработка методов расчета показателей надежности, ускоренных испытаний и контроля качества асинхронных двигателей.* Часть первая, Москва, 1971, сс. 1-89.

30. *То же*. Часть вторая, сс. 90-193.

31. *То же*. Часть третья, сс 194-292.

32. Материалы для служебного пользования, тематические подборки и др., 1977–1993, 13 шт., 173 с.

33. Рабочие тетради, блокноты, заметки, 12 тетр. и блокн., 55 с.

34. Пособие по переменному току, Москва, 1946, Рукопись, 33 с.

35. Принципиальные схемы электроснабжения, интегральные кривые и др. иллюстрации к научным трудам, 102 с.

36. Иллюстрации к научным трудам, калька (6 листов), 22 рисунка, 32 фото.

IV. REPERE METODOLOGICE PRIVIND ACTIVITATEA SAVANTULUI

37. Программы курсов по автоматизации производственных процессов и по повышению квалификации ИТР, 1959, 1960, 3 прогр., 26 с.

38. Доклады на пленумах НТО, научно-технических мероприятиях и др., 1960–1987, 21 докл., 289 с.

39. Протоколы и постановления научно-технических мероприятий, 1965–1991, 18 шт., 104 с.

40. Отчеты о работе Университета технических и экономических знаний, о заграничных командировках и др., 1966–1987, 10 шт., 98 с.

41. Стенографический отчет заседания научного совета АН СССР по теоретическим и электрофизическим проблемам электроэнергетики от 8 июля 1970, 75 с.

42. Доклады на философском семинаре, 1980–1986, 4 докл., 95 с.

V. MATERIALE BIOGRAFICE

43. Второй экземпляр документов, высланных в Комитет по Ленинским и Государственным премиям в области науки и техники при Совете Министров СССР, для представления Г.В. Чалого на соискание Госпремии СССР, 1968, 100 с.

44. Пригласительные билеты и программы научно-технических мероприятий, 1983–1984, 15 шт.

45. Личные листки по учету кадров, справки, характеристики, копии дипломов и аттестатов и др., 22 с.

46. Поздравительные открытки, 19 шт.

47. Фотографии Г.В. Чалого и других лиц, 13 шт.

VI. CORESPONDENȚA

48. Письма в адрес Чалого Г.В., 1959–1992, 50 шт.

49. Письма других лиц, касающиеся деятельности Г.В. Чалого, 1964–1992, 18 шт.

50. Письма Г.В. Чалого в адрес других лиц, 1965–1994, 24 шт.

Materialele altor autori

51. Ф.М. Портер, Д.Н. Кинггорн, *Развитие современных систем возбуждения синхронных компенсаторов и генераторов.* (Перевод с английского), 1950, 4 с.

52. Расчетная записки. Основные данные трансформатора и др., 1951–1953, 216 с.

53. Отчет ЛОИАТ АН СССР на тему: *Рекомендации по выбору метода регулирования возбуждения и параметров возбудителей для генераторов Куйбышевской ГЭС*, 1952, 26 с.

54. A.G. Trus, F.N. Melclure, Ferguson, *Подбор характеристик возбудителя с отдельным приводом для гидрогенераторов* (перевод с английского), 1952, 26 с.

55. Р. Модлингер, С. Мюнхен, *Автоматическое регулирование напряжения синхронных генераторов при помощи выпрямителей, снабженных сеточным управлением* (перевод с немецкого), 1954, 15 с.

56. А. Федосеев, Д. Азарьев, Н. Поляк, *Системы возбуждения крупных турбогенераторов.* Москва, 1958, 51 с.

57. А.А. Фельдбаум, *Управляющие вычислительные устройства в автоматике. Стенограмма лекции, прочитанной на Всесоюзном семинаре-совещании по вопросом пропаганды научно-технических знаний).* Москва, 1959, 28 с.

58. Технический отчет ВНИИЭМ по теме: *Разработка схем управления и регулирования для систем ионного самовозбуждения и разработка систем группового ионного возбуждения для 2-5 гидрогенераторов,* 1962, 90 с.

59. Отчет Б.И. Пиип и В.А. Баум о командировке в Италию. Москва, 1962, 8 с.

60. Технический проект: *Ионный возбудитель гидрогенератора 500 тыс. квт Красноярской ГЭС*. Разработчик ВНИИЭМ, 1963, 122 с.

61. Системы электропроводов с магнитными усилителями и двигателями постоянного тока, 1963, 17 с.

62. Технический отчет ВНИИЭМ по теме: *Разработки унифицированных систем ионного возбуждения гидрогенераторов,* 1964, 88 с.

63. Технический проект ВНИИЭМ: *Система ионного самовозбуждения гидрогенераторов Саратовской ГЭС*, 1964, 96 с.

64. Технический проект ВНИИЭМ по теме: *Системы ионного возбуждения турбогенератора ТГВ-500,* 1964, 73 с.

65. О методике исследования влияния повышения частоты на основные характеристики короткозамкнутых асинхронных двигателей. (Предварительный отчет). Ленинград, 1965, 45 с.

66. Отчет Ленинградского политехнического института по теме: *Разработка основных положений методики оценки экономической эффективности повышения частоты переменного тока*, 1965, 15 с.

67. Доклады, сообщения и тезисы докладов других участников на Всесоюзных научно-технических мероприятиях, 1965–1992, 21 шт, 245 с.

68. Данные по исследованию в области трансформаторов и асинхронных двигателей повышенной частоты (исследования Одесского политехнического института), 1966, 10 с.

69. Отчет кафедры электрических машин Одесского политехнического инсти-

тута) по теме: *Разработка научных основ применения переменного тока повышенной частоты (100-400 гц) для различных отраслей народного хозяйства*, 1966, 31 с.

70. Отчет Одесского политехнического института по теме: *Разработка научных основ применения переменного тока повышенной частоты 100-400 гц для различных отраслей народного хозяйства,* 1966, 193 с.

71. Отчет Одесского политехнического института по теме: *Разработка научных основ 1966 применения переменного тока повышенной частоты (100-400 гц) для различных отраслей народного хозяйства*, 1966, 33 с.

72. Отчет группы электромеханики и автоматики Одесского политехнического института по теме: *Разработка научных основ применения переменного тока повышенной частоты (100-400 гц) для различных отраслей народного хозяйства*, 1967, 155 с.

73. Отчет Одесского политехнического института по теме: *Разработка научных основ применения тока повышенной частоты (100-400 гц) для различных отраслей народного* хозяйства, 1967, 135 с.

74. Научный доклад по исследованию эффективности применения токов повышенной частоты в различных отраслях сельско-хозяйственного производства. Сметно-финансовые расчеты, 1967, 43 с.

75. Отчет Одесского политехнического института по теме: *Разработка научных основ проектирования электрических машин и трансформаторов нормальной и повышенной частоты*, 1968, 192 с.

76. Отчет о научно-исследовательской работе кафедры электрических машин Одесского политехнического института по теме: *Разработка научных основ проектирования электрических машин и трансформаторов нормальной и повышенной частоты на ЦВМ*, 1970, 181 с.

77. *Идентификация и оценка параметров систем:* IV симпозиум ИФАК, Тбилиси, СССР 21-27 сентября 1976, Часть 1 (515 с.), 2 (569 с.), 3 (636 с.).

78. Авторефераты диссертаций на соискание ученой степени кандидата технических наук: 1) А.В. Фадеев, *Исследование и разработка систем автоматического регулирования возбуждения турбогенераторов мощностью 200-1200 МВт с бесщеточными возбудителями*, Москва, 1979, 19 с., 2) С.А. Корольков, *Исследование колебательных переходных процессов турбогенератора со сверхпроводящей обмоткой возбуждения*, Ленинград, 1979, 24 с., Ф.Б. Рогальский, *Стабилизация магнитогидродинамических процессов в плазме релейными автоматическими системами*, Киев, 1979, 22 с.

79. Отчет Предприятия п/я Г-4485 по теме: *Электропровод комплектный тиристорный переменного тока серии ПЧВН на базе вентильного двигателя*, 1980, 18 с.

80. Статья В.Л. Ионосова, *Анализ устойчивости энергосистемы по ее энергетическим функциям и вытекающие из него требования к регуляторам, работающим в энергосистемах,* (?), 22 с.

81. Проспекты энергетических систем СССР, 13 шт.
82. Вырезки из газет на тему *Энергетика*, 42 л.

CONSIDERAŢII FINALE

În urma cercetării Fondului de arhivă personal al membrului corespondent Gheorghe Cealîi am constat conservarea unui material de patrimoniu valoros privind realizările științifice ale savantului. Fondului de arhivă constituit de-a lungul a câtorva decenii oferă o imagine completă a activității omului de știință Gh. Cealîi, autor al mai multor lucrări științifice, organizator al științei sistemelor şi echipamentelor energetice din RSS Moldovenească/Republica Moldova. Servind drept instrument de lucru, studiul de față este pus la dispoziția cercetătorilor științifici interesați de domeniul energetic și de cel al istoriei științei, domeniu inovativ în Republica Moldova.

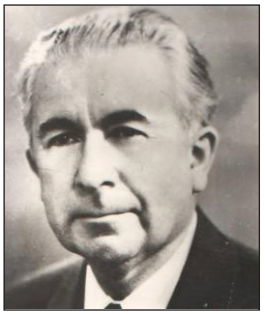
ANEXE. SURSE ICONOCRAFICE

Foto 1, 2. Tânărul Gheorghe Cealîi, mobilizat în Armata Roșie, 1941 [15, ff.2-3].

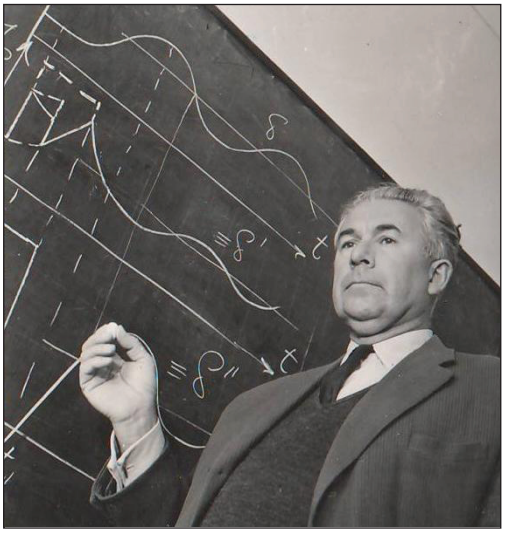

Foto 3, 4, 5. Gheorghe Cealîi (1916–1996) [15, ff.4-6].

Foto 6. Cercetătorul Gheorghe Cealîi, primul din dreapta, într-o discuție cu colegii de serviciu, anii 1970 [15, f.8].

Foto 7. Un grup de cercetători la o manifestare științifică, primul rând, al doilea din stânga, membru corespondent Gheorghe Cealîi, 1977 [15, f.9].

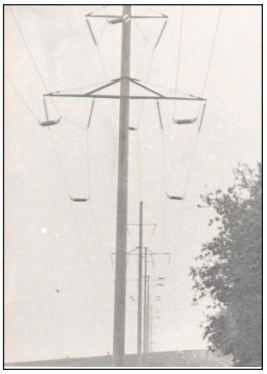

Foto 8. Stâlpi de linii electrice dirijate de clasa 110 kV, Bălți – Brânzenii Noi, 1976–1977 [15, f.11].

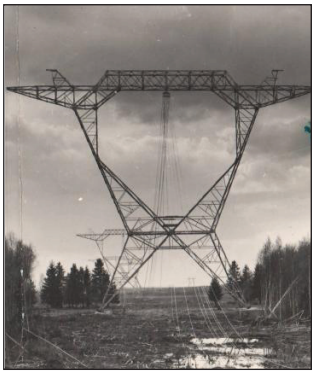

Foto 9. Pilonul liniei electrice de clasa 500 kV pe poligonul experimental de tensiune înaltă al Institutului de Energetică al Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti, 1988 [15, f.12].

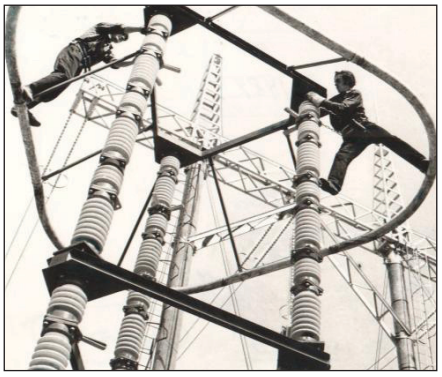

Foto 10. Montarea echipamentului de înaltă tensiune, 1988 [15, f.14].

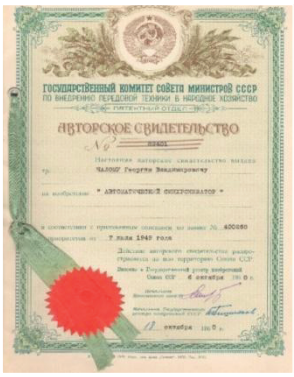

Foto 11, 12, 13. Membrul corespondent Gheorghe Cealîi, titular de brevete de invenție [15, ff. 2,4,10].

REFERINŢE:

1. DRAGNEV D., MANOLACHE C., XENOFONTOV I.V. *Academia de Ştiinţe a Moldovei: evoluţie, instituţionalizare, personalităţi (1946–1961–2021)*. Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” 2021 148 p. ISBN 978-9975-3331-7-7.
2. Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (infra: AȘCAȘM). F. 1, inv. 3, d. 8281.
3. AȘCAȘM. F. 45, inv. 1, d. 1, ff.1-2.
4. SNEGUR M., LUCINSCHI P., SANGHELI A. ș.a. Gheorghe V. Cealîi. În: *Privat Expres*, nr. 13, Chișinău, 1996, p. 3.
5. МАНОЛАКЕ К., КСЕНОФОНТОВ И. Ученые-основатели Академии наук Молдовы. În: *Українська енциклопедистика: матеріали 4-й міжнар. наук. конф*. Київ, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2015, с. 48-54.
6. Gheorghe Cealîi. În: *Membrii Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Dicţionar (1961–2006)*, Chișinău, Î.E.P. Știința, 2006, pp. 173-174.
7. XENOFONTOV Ion Valer. Activitatea Uzinei Electrice din Chișinău în perioada postbelică. În: *Akademos. Revistă de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă*, nr. 2 (69), 2023, pp. 131-139.
8. Istoria sistemului energetic al Republicii Moldova. Disponibil: https://moldelectrica.md/ro/about/system_history (Accesat: 14.05.2025).
9. AȘCAȘM. F. 45, inv. 1, d. 2, f. 102.
10. РОМАНЕНКО Н.Н. *Електрификаря сатулуй колхозник*, Кишинэу, Картя Молдовеняскэ, 1961, п. 6.
11. ГРИЦАЙ М.А. Памяти Георгия Владимировича Чалого (1916–1996). În:

Problemele energeticii regionale. Revistă științifică, informațional-analitică și inginerească recenzată, nr. 3 (32), Chișinău, 2016, p. 127.
12. POSTOLATI V., *Institutul de Energetică: Rezultatele științifice principale pe perioada 1955–2006*, Chișinău, Tipografia AȘM, 2006, pp. 14-15.
13. AȘCAȘM. F. 45, inv. 1, d. 1, ff.1-22.
14. Interviu realizat de Iulian SALAGOR cu dr. Elena BÎCOVA și dr. Mihail GRIȚAI la Chișinău în perioada 5–15 mai, 2025.
15. AȘCAȘM, F. 45, inv. 1, d. 46, ff.2-14.